

Žiupos šaltiniai

Turistinė vertė

Sinonimai

Stakliškių druskos šaltiniai, Stakliškių versmės, Sūrimos mineraliniai šaltiniai

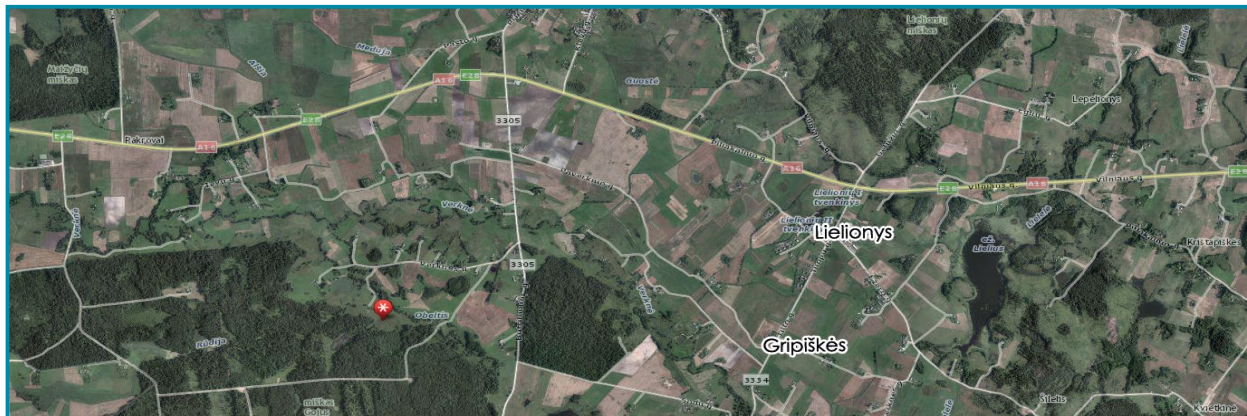
Koordinatės

LKS: 519565; 6047618

Adresas

Prienų r., Stakliškių sen., Žiupos k., Obelties upelio kairioji pakrantė, Žiupos pievos. Hidrogeologinis gamtos paveldo objektas, paskelbtas gamtos paminklu.

Valstybės saugomas objektas nuo 1964 metų

Aplinka

Versmėta pelkė su Žiupos šaltiniais yra Verknės ledyninio liežuvio dubumos, esančios banguotoje limnoglacialinės lygumos, kuri šios pelkės aplinkoje turi 73–95,1 absoliutų aukštį, pažemėjime tarp Obelties upelio ir Gojaus miško. Aukščių skirtumas tarp versmėtos pelkės ir Obelties upelio sudaro maždaug 1,5–2 metrus. Į žemės paviršių mineralinis vanduo veržiasi kildamas per tektoninių lūžių pažeistas ir todėl labai plyšiuotas sluoksnių vietas. Jis kyla iš viršutinio permio vandeningojo sluoksnio, turinčio gipso intarpų. Mineralinio vandens ištaka yra išsklaidyta po netaisyklingos formos pelkę, kurios plotas apie 2 ha, vyduryje nedidelis lėkštas pakilimas, kuris ir sausiausiu metų laiku būna šlapiausias. Visas vanduo nuteka į Obelties upelį. Žinomos bent trys ištakos vietos.

Dabartinė būklė, kaptazas

Visa versmėta pelkė apaugusi nendrynu ir viksvomis.

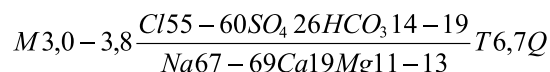
Vandens fizikinės savybės

Vanduo bespalvis, skaidrus, bekvapis, sūroko skonio, silpnai šarminis (pH = 7,16–7,20). Vandens temperatūra 5,2–6,7 °C (2015-02-12). Ištirpusio deguonies koncentracija 0,51–0,81 mg/l, vyrauja redukcinė aplinka (Eh = 102–241 mV).

Vandens cheminės savybės

Ištirtos dvi šaltiniojančios vietos. Jose išsilieja mažai mineralizuotas vanduo, kuriame ištirpusių mineralinių medžiagų koncentracija 3,0–3,8 g/l. Vanduo labai kietas, jo kietumas siekia 16–20 mg-ekv/l. Vyrauja nekarbonatinis (nepašalinamas) kietumas. Vandenyje vyrauja chlorido (879–1207 mg/l) ir natrio (774–1036 mg/l) jonai. Ištirpusios geležies koncentracija 3,88–29,9 mg/l).

Cheminės sudėties formulė (ekv/%)

Nustatomo komponento pavadinimas	Nustatyta vertė		
	mg/l	mg-ekv/l	ekv. proc.
Ištirpusių mineralinių medžiagų suma	3800		
Sausoji liekana 180 °C	3554		
Bendrasis kietumas		20,00	
Karbonatinis kietumas		8,08	
Nekarbonatinis kietumas		11,92	
Anijonai:			
Chloridai, Cl ⁻	1207,10	34,16	59,90
Sulfatai, SO ₄ ²⁻	709,50	14,79	25,93
Hidrokarbonatai, HCO ₃ ⁻	492,97	8,08	14,17
Nitritai, NO ₂ ⁻	< 0,02	0,00	0,00
Nitratai, NO ₃ ⁻	0,26	0,00	0,00
Katijonai:			
Natriis, Na ⁺	1038,00	44,95	68,92
Kalis, K ⁺	9,25	0,25	0,38
Kalcis, Ca ²⁺	253,76	12,66	19,41
Magnis, Mg ²⁺	89,26	7,34	11,25
Amoniakas, NH ₄ ⁺	0,34	0,02	0,03
Kitos analizės:			
pH, pH vienetai 20 °C	7,24		
Permanganato skaičius, mg O/l	4,16		
Cheminių deguonies suvartojimas, mg O/l	3,88		
Savitasis elektros laidis, μS/cm	4190		

Tautosakinės, kraštotyrinės, istorinės žinios

Iš Žiupos mineralinių versmių vandens bandyta išgauti druską. XVIII a. pradžioje karaliaus Augusto II nurodymu Stakliškių seniūnijos seniūnas L. Pociėjus čia pastatydino viryklę ir pabandė garinant gauti valgomosios druskos koncentratą. Tačiau dėl nedidelės vandens mineralizacijos (1–1,5 g/l) reikėjo daug kuro, todėl druskos gavyba ekonomiškai nepasiteisino. Bet šiuo eksperimentu nebuvo apsiribota, tarpais vis dar būdavo bandoma gauti druskos. Pirmieji Žiupos šaltinių vandens tyrimai atlikti 1787 metais. Radus apie 1/200 dalį valgomosios druskos 1 litre versmių vandens,

jis buvo rekomenduotas gydymui. Žiupos mineralinių versmių tyrimo duomenys buvo skelbti įvairiuose leidiniuose, o prof. Stanislovas Bonifacas Jundzilas Stakliškių versmių tyrimus apibendrino ir išleido mokslinį darbą lenkų kalba „O zrodzjach słonnych i soli Stoklitzkiej“ („Apie Stakliškių versmes ir druską“, 1792). Netrukus Vilniaus generalgubernatorius davė Stakliškių valstybinio dvaro valdytojui Songailai leidimą statyti balneologinę gydyklą. Versmių rajone buvo paskirtas valakas (apie 24 ha) žemės tarp Gojaus miško ir Obelties upelio. Žiupoje pradėta sparčiai statyti maudyklą su vandens šildymo įrenginiu, pastatą, vadintą kurhauzu, ligoniams apsistoti bei arklidę su pastoge karietoms. Taip pat pastatyta kitų būtinų pastatų, iškastas mineralinio vandens kaptazo baseinas, jo šlaitai sutvirtinti ažuoliniais tašais. Į siringąjį šaltinį buvo įstatytas medinis vamzdis, sujungtas su loviu, nukreiptu į vandens surinkimo baseiną. Baseine kiek apšilęs vanduo buvo leidžiamas į vario vamzdyną, įmūrytą krosnyje, ir pašildomas iki norimos temperatūros. Taip per 2–3 metus buvo pastatytas visas Stakliškių mineralinio vandens gydyklos kompleksas, nors ir medinis, bet tais laikais visiškai patenkinamas. Savo sėkmingą veiklą jis pradėjo 1846 metais. Pirmaisiais metais gydėsi 20 ligonių, 1851 m. – per 60, vėliau pacientams ėmė stigti vietos, jie buvo apgyvendinami miestelyje. Pasak anų laikų spaudos, Stakliškių kurorte buvo gydoma nuo reumato, egzemos, paralyžiaus, rachito, ginekologinių ir nervų ligų. Stakliškėse gydėsi ligoniai ne tik iš Lietuvos, bet ir iš Baltarusijos, Lenkijos ir dar tolimesnių vietų, nors šiai gydyklai ir stigo kurortams įprastos parkų su linksmybėmis aplinkos (tuo metu jau veikė Druskininkai).

Gydyklą buvo rengiamasi išplėsti, bet 1857 m. vasarą kilęs gaisras ją nusiaubė. Ligoniai nenoriai apleido Stakliškes. Po poros metų poetas Vladislovas Sirokomlė čia lankydamasis ligonių neberado. Jis vėliau rašė: „Taip greitai pagarsėjęs Stakliškių mineralinio vandens gydyklų vardas neleistinai užmirštamas, tik versmė dar rodo gyvybę, pro užnašų plutą kartkartėmis tarsi pravirksta sūriomis ašaromis.“ Gydyklos aprašomos jo knygoje „Iškylos iš Vilniaus po Lietuvą“ (iš www.lt.wikipedia.org).

Tipas

Kylančios, tektoninių plyšių versmės

Režimas

Nuolatinio veikimo

Vandeningumas

Visos šaltiniuotos vietos vandeningumas tiesioginiais tyrimais nebuvo vertinamas. Senesnėje literatūroje minimas debitas 10 000 kibirų arba apie 120 m³ vandens per parą (jeigu kibirų prilyginame 12 l).

Vandens tipas

Natrio, kalcio, magnio chloridinis, sulfatinis, hidrokarbonatinis

Aprašė:

A. Linčius, 1989, Z. Zanevskij, K. Kadūnas, 2015